

Aan het college van Burgemeester en Wethouders
Kasteelplein 5
3417 JG Montfoort

17 december 2018

Betreft: Ongevraagd advies omtrent minima/inwoners met een laag inkomen

Geacht college,

De participatiewet is vier jaar geleden van kracht geworden. Ingevolge deze wet zijn gemeenten verantwoordelijk voor het vaststellen en uitvoeren van het gemeentelijke beleid hieromtrent. De Participatieraad volgt de ontwikkelingen binnen het sociale domein op hoofdlijnen. In hoeverre wordt de leuze: Iedereen doet mee! ook door de inwoners van de gemeente Montfoort zo gevoeld? Kan iedere inwoner daadwerkelijk participeren (mee doen)? Om hier achter te komen heeft de Participatie-raad organisaties en personen uitgenodigd die actief zijn in het sociale domein. Uit deze bijeenkomst werd voorgesteld om uit het brede sociale domein, de groep minima en inwoners met een laag inkomen als een te onderzoeken doelgroep aan te merken. Dit onderzoek heeft geleid tot de rapportage: "Iedereen doet mee! Ook inwoners met een laag inkomen?", hetwelk aan uw college ter kennisneming is toegezonden.

De resultaten van dit onderzoek zijn, voor wat betreft het verbeteren van de participatie, in dit ongevraagd advies verwerkt.

Bij het beoordelen van de mate waarin inwoners kunnen participeren in de maatschappij, wordt afgemeten aan de uitgangspunten van de participatiewet:

- volwaardig burgerschap met het leveren van een bijdrage aan de maatschappij
- iedereen die kan werken, maar dit niet zonder ondersteuning redt, wordt ondersteund
- de overheid creëert zoveel mogelijk (extra) banen om inwoners aan het werk te helpen
- er wordt uitgegaan van de eigen kracht van mensen
- financiële bijstand wordt verleend aan personen die niet over middelen beschikken om in hun bestaan te voorzien.

Met betrekking tot het ondersteunen van inwoners naar werk, zijn de volgende bevindingen geïnventariseerd:

- Er is nauwelijks sprake van begeleiding naar werk. Cliënten voelen zich in het contact met de medewerker van Ferm Werk als een nummer, zonder interesse in de persoon.
- De beschikbare "begeleidings"-tijd is zeer beperkt. Er is geen tijd beschikbaar om eigen ideeën omtrent het begeleiden naar werk te bespreken; cliënten voelen zich daardoor niet serieus genomen
- De relatie medewerker- cliënt wordt gevoeld als een machtsrelatie. Medewerker wordt een ongeïnteresseerde houding verweten (slecht uitleggen van regelingen die op hen van toepassing kunnen zijn, het niet nakomen van afspraken om teruggebeld te worden).
- Cliënten worden in het contact met medewerkers van Ferm Werk niet gewezen op de mogelijkheid om een beroep te doen op een onafhankelijke cliëntondersteuner.

- Uit de geraadpleegde bronnen over werk en inkomen kan worden afgeleid, dat ondanks het economisch gunstige arbeidsklimaat, de begeleiding naar werk niet of nauwelijks is verbeterd.

Toetsing aan de uitgangspunten van de participatie gedachte

De door cliënten gevoelde machtsrelatie en attitude van de medewerkers van Ferm Werk staat het uitgangspunt van de participatiegedachte, volwaardig burgerschap, in de weg.

Ingevolge de participatiewet worden cliënten benaderd als volwaardige burgers met unieke eigenschappen (talenten). Dit geldt ook voor cliënten met een achterstand op de arbeidsmarkt die ondersteuning nodig hebben bij het vinden van (betaald) werk. Om de talenten van cliënten te kunnen aanspreken is maatwerk nodig. Zij bevinden zich immers in een kwetsbare positie. De begeleiding zal gericht moeten zijn om de eigen kracht van mensen te versterken.

Cliënten hebben de mogelijkheid om een beroep te doen op onafhankelijke cliëntondersteuning; dit recht wordt niet besproken met cliënten. In de folder van Ferm Werk wordt de onafhankelijke cliëntondersteuning wel terloops genoemd, maar cliënten worden daarin verwezen naar een plaatselijke (gemeentelijke) ondersteuningsorganisatie. De rechtstreekse relatie tussen het begeleiden naar werk en de onafhankelijke cliëntondersteuning wordt niet expliciet in de folder vermeld. Het inschakelen van een onafhankelijke cliëntondersteuner zal een positieve bijdrage kunnen leveren in het proces van het begeleiden van de cliënt naar (betaald) werk. Dit zal vooral een positieve uitwerking hebben op de aandacht voor de cliënt (meekijken en meedenken over mogelijkheden voor de cliënt) zodat het leveren van maatwerk meer aandacht krijgt. Als neveneffect zal de transparantie van het proces in het begeleiden naar werk toenemen en de bejegening zal naar verwachting hierdoor verbeteren.

Meer nog dan in het verleden is de economische situatie gunstig voor werkzoekenden. Deze gunstige positie zou ook merkbaar van invloed moeten zijn op het begeleiden van cliënten naar werk. Dit is echter niet/nauwelijks verbeterd. De vraag die zich hierbij voordoet is of de (gemeentelijke) overheid alle geboden mogelijkheden aanwendt om (extra) banen te creëren om inwoners naar werk te begeleiden.

Adviezen

1. Expliciet aanbieden van cliëntondersteuning bij het begeleiden van cliënten naar (betaald) werk.
2. Het proces van re-integratie naar (betaald) werk herstructureren waarin meer ruimte wordt opgenomen per cliënt om maatwerk te leveren en waarbij de aandacht wordt gevestigd op de attitude en positie van medewerkers ten opzichte van cliënten.
3. Extra inzet van financiële middelen/ aanspreken van de door de centrale overheid ter beschikking gestelde middelen, om de kansen op de arbeidsmarkt voor cliënten met een achterstand op de arbeidsmarkt, te vergroten.

Met betrekking tot het ondersteunen van inwoners met een minimum/laag inkomen (uit werk of bijstand), zijn de volgende bevindingen geïnventariseerd:

- Inwoners met een minimuminkomen, uit werk of bijstand, zijn financieel kwetsbaar. Het leven van deze inwoners is altijd gericht op geld: hoe kan ik mijn inkomen zo efficiënt mogelijk besteden. Periodieke kosten veroorzaken vaak problemen (jaarlijkse eigen bijdrage voor de zorgkosten, zorgkosten die niet door de zorgverzekeraar worden vergoed, vervanging van inventaris in huis, etc.). Het jaarlijkse vakantiegeld wordt vaak gebruikt om de betalingsachterstand in te lopen. Deze groep ondervindt problemen met het meedoen in de maatschappij,
- Er zijn inwoners die niet bekend zijn met de hier bedoelde regelingen; zij komen vaak pas in beeld als zij in contact komen met instanties (Ferm Werk of SWOM)
- Een groot deel van de inwoners met een laag inkomen zijn alleenstaand en zijn sociaal geïsoleerd. In vergelijking tot het jaar 2012 is deze groep toegenomen!

- Inwoners die communicatief zwak zijn en/of laaggeletterd, vormen een bijzondere kwetsbare groep inwoners. Zij hebben moeite met het invullen van formulieren (belastingen, toeslagen), pinnen en andere vormen van digitaal betalen, werken met een computer, etc. Zij dreigen de aansluiting met de maatschappij te verliezen. Deze groep inwoners raken vaak in de financiële problemen en daardoor in armoede, zonder vooruitzicht op verbetering van de situatie.
- Het openbaar vervoer, met name in de woonkern Linschoten laat te wensen over. Inwoners die niet over een eigen auto beschikken en afhankelijk zijn van het openbaar vervoer, worden met name in de avonden en weekeinden beperkt in hun mobiliteitsbehoeften. Ziekenhuizen en andere voorzieningen, zoals landelijke openbare vervoersknooppunten kunnen niet met het openbaar vervoer worden bereikt. Met name alleenstaanden en ouderen verhindert dit te kunnen meedoen in de samenleving.
- De kwijtscheldingsregeling voor gemeentelijke belastingen en waterschapslasten, is voor veel inwoners niet duidelijk. De ervaring is dat het gevoerde beleid niet consistent is (ene jaar wel, andere jaar komen zij niet voor kwijtschelding in aanmerking, zonder dat de situatie is gewijzigd),
- Door persoonlijke omstandigheden (schulden, verslaving, vluchteling, etc.) is een groep inwoners niet in staat, ondanks de voorzieningen en regelingen, om in het levensonderhoud te kunnen voorzien. Hun situatie is meestal uitzichtloos. Zij kunnen gebruik maken van particuliere initiatieven zoals voedselbank en diaconieën van kerkelijke instellingen. De omvang van deze groep is niet concreet te achterhalen. Voor wat betreft de voedselbank maken ca. 20 gezinnen gebruik van deze voorziening. De schatting is dat ongeveer 150 gezinnen voor deze voorziening in aanmerking komt.

Toetsing aan de uitgangspunten van de participatie gedachte

Om te kunnen participeren moet het inkomen de mogelijkheid bieden om naast de noodzakelijke uitgaven voor het levensonderhoud binnen de jaarcyclus, nog een buffer op te bouwen om te kunnen voorzien als onverwachte tegenvallers zich aandienen. Afhankelijk van de hoogte van de vaste lasten en het gebruik maken van toeslagen (huurtoeslag, zorgtoeslag en eventueel kindgebonden toeslagen), kan een deel van de inwoners met een minimum inkomen toch niet of nauwelijks in het levensonderhoud van het gezin voorzien, met name wanneer er sprake is van gezinnen met kinderen.

Een deel van de inwoners met een minimum of laag inkomen, zijn niet bekend met regelingen om het netto besteedbaar inkomen te versterken (huur- zorgtoeslag). Wanneer zij in de financiële problemen komen en daardoor in contact met Ferm Werk of SWOM, blijkt dat zij deze toeslagen niet hebben aangevraagd. Deze inkomensondersteunende toeslagen zorgen voor een substantiële verbetering van het netto besteedbaar inkomen.

In toenemende mate kunnen kwetsbare inwoners geen beroep meer doen op hun sociale netwerk omdat dit steeds meer wordt beperkt, mantelzorgers raken overbelast en de binding met de buurt niet zo hecht. De eenzaamheid slaat dan toe en van participatie is dan in het geheel geen sprake (meer). Met deze ontwikkeling zal in de toekomst rekening gehouden moeten worden.

Een groep inwoners is communicatief zwak en/of laaggeletterd, ontbreken van (digi)taalvaardigheid. Deze inwoners hebben problemen met het werken met een computer en digitale informatie- en betalingssystemen. Ook de informatievoorzieningen, met name de overheid (DigiD) ontstaat een kloof waardoor deze inwoners niet kunnen meedoen. In toenemende mate zijn deze inwoners afhankelijk van derden om de communicatie met de omgeving te kunnen blijven uitvoeren.

Het beschikken over een vorm van mobiliteit is een voorwaarde voor het onderhouden van sociale contacten, het bezoeken van ziekenhuizen, en andere instellingen, alsook de verbinding met knooppunten van landelijk openbaarvervoer. Mobiliteit is een essentiële voorwaarde voor participatie. Inwoners met een beperking (lichamelijk-, zintuiglijk-, psychisch- of verstandelijke beperking) worden voor hun beperking gecompenseerd om te kunnen participeren.

Voor inwoners met een minimum/laag inkomen zouden ook voor de (financiële) beperking moeten worden gecompenseerd, temeer omdat het openbaar vervoer, met name in de avond en weekeinden beperkte lijndienstregeling in stand houden. Voor de woonkern Linschoten is er 's avonds en op zondagen geen enkele lijnverbinding operationeel. De Regiotaxi is een goed alternatief. Hiervan kunnen ook inwoners zonder indicatiestelling gebruik maken. De tariefstelling is dan wel wat hoger dan degene die in het bezit is van een regiopas. Deze vervoersmogelijkheid zou meer onder de aandacht kunnen worden gebracht van inwoners, met name die van Linschoten.

De kwijtscheldingsregeling voor de gemeentelijke belasting en waterschapslasten is niet transparant. Om hiervoor in aanmerking te komen moet het vermogen € 0,- bedragen (zie folder van Ferm Werk: Extra's bij een laag inkomen). Deze eis is niet realistisch omdat hier niemand voor in aanmerking komt! Zo komt het voor dat inwoners jaren lang vrijstelling ontvangen en ineens worden aangeslagen omdat er sprake is van het in bezit hebben van een auto. Voor inwoners met een minimum inkomen heeft deze aanslag impact op hun inkomenspositie.

Voor inwoners die ondanks alle sociale voorzieningen en regelingen toch niet in staat zijn te beschikken over financiële middelen om in het levensonderhoud te voorzien, zijn aangewezen op charitas- en diaconie van kerkgenootschappen en/of de voedselbank. Een beperkt aantal inwoners maakt hiervan gebruik (ca.20). Uit landelijke gegevens valt af te leiden dat hiervoor het tienvoudige aantal inwoners in aanmerking komt. De schaamte belet inwoners veelal om van deze regeling gebruik te maken. De SWOM biedt wekelijks een ruimte om niet beschikbaar om de pakketten per cliënt samen te stellen, afhankelijk van de gezinssamenstelling). De ruimte is zeer beperkt om dit efficiënt te doen. Bovendien kunnen cliënten op die locatie niet worden ontvangen om hun verhaal te doen. Van participatie is voor deze groep inwoners in het geheel geen sprake en hun situatie is veelal uitzichtloos.

Adviezen

4. Voor inwoners met een minimum inkomen vormen de kosten voor het eigen risico, ingevolge de ziektekostenverzekering, een aanslag op het maandelijks budget. Om te voorkomen dat inwoners met een minimum inkomen zorgmijders worden, of hierdoor in financiële problemen geraken, verzoeken wij het college voor deze inwoners financieel tegemoet te komen.
5. Breder onder de aandacht brengen van regelingen die het netto inkomen versterken (huur- zorg- en kindtoeslagen) en gemeentelijke regelingen voor inwoners met een laag inkomen. Hierbij valt te denken aan verpleeghuizen, wachtkamers van huisartsen en therapeuten en het verspreiden van deze informatie met de jaarlijkse gemeentegids.
6. Opnemen van een bibliotheek in de beide woonkernen, als instrument om inwoners te helpen zich te ontwikkelen op het gebied van de taalvaardigheid en het aanleren van digitale vaardigheden opdat zij kunnen participeren in de maatschappij, naast de primaire functies van de bibliotheek. Iedere inwoner van de beide woonkernen zou toegang moeten hebben tot een fysieke en digitale bibliotheekvoorziening.
7. Minima compenseren voor de sociale beperking die zij ondervinden door het beschikbaar stellen van een regiopas waarmee, tegen openbaar tarief, gebruik kan worden gemaakt van deur-tot-deur vervoer. Voor inwoners met een laag inkomen op de mogelijkheid wijzen om gebruik te maken van de regiotaxi tegen (relatief) geringe meerkosten.
8. De kwijtscheldingsregeling voor gemeentelijke belastingen en waterschapslasten inzichtelijk maken door als voorwaarde een minimum inkomen te stellen en als vermogen bijvoorbeeld € 3.000,- , waarvan het bezit van een auto de dagwaarde van € 1.500,- niet mag overschrijden.
9. Het particulier initiatief van de voedselbank faciliteren voor het wekelijks gebruik maken van huisvesting voor het efficiënt kunnen verwerken van de pakketten en de cliënten te kunnen ontvangen om hun verhaal te doen (menselijk contact onderhouden).

Namens de Participatieraad Montfoort,
W.L. Ruberg, ,Secretaris